

А К А Д Е М И Я Н А У К С С С Р

ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

ПИСЬМЕННЫЕ
ПАМЯТНИКИ
ВОСТОКА

ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ

Ежегодник

1968

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
Москва 1970

А. Б. Вильданова

ПОДЛИННИК БУХАРСКОГО ТРАКТАТА О ЧИНАХ И ЗВАНИЯХ

В 1948 г. проф. А. А. Семенов опубликовал «Бухарский трактат о чинах и званиях и об обязанностях носителей их в средневековой Бухаре»¹, в переводе с таджикского на русский язык с комментариями. Этот очень интересный источник освещает важнейшие стороны государственного и хозяйственно-административного строя Бухарского ханства конца XVIII в.

После работы В. В. Бартольда «Церемониал при дворе узбекских ханов в XVII веке»², в которой исследуется сочинение Махмуда ибн Вали *Бахр ал-асрар* и приводится перевод с персидского соответствующей части текста о государственном аппарате и придворных чинах Бухарского ханства времени Аштарханидов, упомянутая работа А. А. Семенова внесла еще один крупный вклад в советскую литературу по этим вопросам.

В распоряжении А. А. Семенова был единственный список трактата, найденный им в сборнике разнородных и разновременных записей бухарского верховного судьи Шарифджана Махдума (ум. в 1932 г.). Сборник записей Шарифджана Махдума хранится в рукописном фонде Института востоковедения АН УзССР, инв. № 2374. Опубликованный А. А. Семеновым трактат занимает в нем лл. 17а — 19б.

Недавно мы обнаружили еще один список Бухарского трактата о чинах и званиях, более полный, и, по-видимому, автограф. Своей находкой мы обязаны О. Д. Чехович, любезно указавшей нам на существование в Душанбинской публичной библиотеке рукописи (№ 649) с сочинением *Маджма' ал-аркам* («Собрание цифр», лл. 1б—86б), в которой мы и обнаружили упомянутый текст трактата (лл. 87а—96а). Бухарский трактат по своему содержанию тесно связан с сочинением *Маджма' ал-аркам* и принадлежит перу того же автора, что доказывается общностью языка и стиля, а также тем, что автор неоднократно при употреблении специальных терминов в трактате отсылает читателя за их разъяснением к *Маджма' ал-аркам*. Сам автор называет трактат о чинах и званиях приложением (*таз'ийил*).

Автор *Маджма' ал-аркам* и трактата, к сожалению, не назвал своего имени, ограничившись лишь одним словом о себе: *мухаккар* («презренный»). Имеются основания считать автором Мирзу Мухаммада Бади'-дивана. В конце своих записей Шарифджан Махдум делает следующую ссылку на источник, откуда он переписал текст трактата:

¹ «Советское востоковедение», V, М.—Л., 1948, стр. 137—153.

² В. В. Бартольд, Сочинения, т. II, ч. 2, М., 1964, стр. 388.

«Маджма' ал-аркам Мирзы Бади'-дивана»; до сих пор эта небольшая приписка была единственным свидетельством об авторе трактата, на которое указал еще А. А. Семенов. Теперь в связи с находкой подлинника Бухарского трактата о чинах и званиях, мы получили второе, еще более убедительное доказательство авторства Мирзы Бади'-дивана: на полях душанбинского списка *Маджма' ал-аркам* (л. 16) дается пояснение к слову *мухаккар*, которым автор назвал себя: «Мухаммад Бади'-диван бин Мухаммад Шихабдин бин Мухаммад Улуг бин Мухаммад Риза-диван». Далее, на л. 56, также на полях, это имя повторяется с добавлением еще нескольких поколений родословной Бади'-дивана, которая восходит к Мирзе Тахур-дивану³. Родословная заканчивается словами: «Да будет доброе воздаяние от Аллаха им и их потомкам высшим и низшим». Там же, на л. 56, ниже дается примечание к слову «Мирза Тахур-диван»: «Предок автора». Как видно из родословной автора, он был потомственным диваном, т. е. довольно крупным чиновником бухарской канцелярии.

Многочисленная правка текста, зачеркнутые места, добавления на полях душанбинской рукописи характеризуют ее как авторский черновик. Известные нам два других списка сочинения *Маджма' ал-аркам*: ленинградский (датируемый 1805 г.) и ташкентский, переписанный, вероятно, в 1836 г., переписаны более аккуратно и правок в тексте не имеют; части текста, зачеркнутые в душанбинском списке, в них отсутствуют; наоборот, интерполяции душанбинского списка вошли в основной текст тех двух списков. (Текст Бухарского трактата как в ленинградском, так и в ташкентском списках полностью отсутствует.)

Публикация А. А. Семенова содержит лишь две трети текста трактата, так как в записях Шарифджана Махдума, переписанных через сто с лишним лет после душанбинского списка, отсутствует в общей сложности его треть. При сопоставлении обоих текстов выяснилось, что в рукописи, которой пользовался А. А. Семенов, не только отсутствовал конец трактата, но имелись пропуски в тексте. Теперь нам понятно, почему отдельные места текста остались неясными А. А. Семенову, о чем он сам неоднократно говорит в примечаниях. Наш подлинник позволяет восполнить недостающие в переводе А. А. Семенова части текста, а также выяснить или иначе осмыслить некоторые его места, не понятые А. А. Семеновым.

Так, например, А. А. Семенов оставил без перевода слово *кабخانه*, как непонятный термин (см. стр. 144 указ. работы А. А. Семенова). Наш текст (л. 89б) помог выяснить, что в слове пропущена первая буква; правильное его написание *کابخانه*, что значит «кладовая».

Следующее выражение *диван-и калан ва дафтар-и танабана* А. А. Семенов перевел как «великий диван и диван потанабных поступлений» (стр. 147), причем слово *дафтар* он заменил словом *диван*, без каких-либо оговорок. После сличения с подлинником выяснилось, что в этой фразе в списке Шарифджана Махдума есть пропуск. Полностью она читается так (л. 92а нашего списка): *диван-и калан ва дафтардар ва диван-и танабана*. Теперь ясно, что в распределении на-

³ В *Маджма' ал-аркам* особое место (лл. 56—6а) уделяется восхвалению личных достоинств Мирзы Тахур-дивана. В восточной части г. Бухары, у ворот Мазар-и Шариф находится мечеть Мирзы Тахур-дивана (см. карту г. Бухары в кн. О. А. Сухаревой, *К истории городов Бухарского ханства*, Ташкент, 1958, стр. 96).

личных поступлений ханства участвовало не два, а три чиновника: великий *диван*, *дафтардар* и *диван* потанабных поступлений.

Слово *عصابه دار*, означающее «носитель жезла, посоха», А. А. Семенов, очевидно из-за неясного написания, принял за *عصابه دار* и перевел его как «заведующий головными покровами» (стр. 150). О слугах, повязывавших головной убор, говорится в другом месте трактата (л. 95б).

Функции отдельных чиновников в нашем списке освещены полнее. Например, в списке, использованном А. А. Семеновым, говорится только об одной функции малого инака (стр. 149), в то время как у него имелись еще другие, в том числе такая важная функция, как хранение царских печатей (л. 93а).

У А. А. Семенова неполно освещены функции аталыка и неясен перевод соответствующего места, особенно в той части, где речь идет об орошении земель водами Зеравшана (стр. 145, прим. 43). При определении орошаемой территории опущены такие важные объекты, как Бухара и ее туманы. Что касается функций аталыка, то, согласно полному тексту трактата, он ведал всей орошаемой Зеравшаном территорией от Самарканда вплоть до Каракуля с его каналами — конечными ответвлениями Зеравшана. Он же был мирабом Руд-и шахра (магистрального канала Бухары) и *даругой*, охранявшим *рабаз* Бухары (л. 90а).

А. А. Семенов был вынужден оставить незаконченной начатую фразу (на стр. 147), поскольку текст в использованном им списке в этом месте обрывается. В нашем списке соответствующий текст приведен полностью: «Иногда вследствие какого-либо события посевы гибли и *ра'ийаты* были вынуждены переселяться. При этом большинство прежних порядков менялось. Ведающие этими делами по невежеству для удержания [*ра'ийатов*] совершали многочисленные оплошности. Следовательно, для того чтобы эти важные дела [правильно] разрешались, нужен человек знающий и верный. Ведь как хорошо сказано: „У шахов верными признаются три качества: мастерство, богатство и [чтобы] человек был осведомленный“.

Некоторые правители и государи советовались с областными мирабам и повелевали при распределении воды не оказывать предпочтения авторитетным лицам, владельцам *танхах*, *мутаваллиям* и *амлакдарам* перед другими. Справедливость — залог спасения и счастья на этом и на том свете. Притеснение обращается в путы [для притеснителя] в обоих мирах. Особенно важно помнить о Дне Воздаяния.

Если предполагается жалование военным, а *хараджа* на это недостаёт, то прибегают к чрезвычайным налогам, установленным благословенным законом, чтобы предотвратить задержку платы войску. Размеры чрезвычайных сборов зависят от достатка крестьян и прочего люда. *Хакимы* и сборщики должны наилучшим образом, как только смогут, распоряжаться оросительной водой земледельцев, выпасами скота и очисткой дорог от непокорных; должны проявлять заботу об ученых, *саййидах* и военных, чтобы порядок в государстве соответствовал закону и обычаю» (лл. 91б—92а).

Подтверждается правильность предположений А. А. Семенова, что слово *تيلگو* написано ошибочно и правильное его написание *بيلگو* «чек, берет» (стр. 141), что водораспределительных арок на Зеравшане у Кермине по контексту должно быть 21, а не 22, как написано в его тексте (см. прим. на стр. 145).

Ниже мы помещаем наш перевод той части трактата, которая в списке, использованном А. А. Семеновым, совершенно отсутствует. Кроме того, для полного представления о тексте Бухарского трактата о чинах и званиях и возможности его самостоятельного научного истолкования каждым, кто заинтересован в этой области, мы сочли нужным приложить факсимиле обнаруженного нами текста трактата.

Перевод:

«Есть четыре другие, должности, [носители] которых выходят из дворца пешком, но стоят близко к тем четверем, то есть малому *инаку* и другим ⁴. [Это] такие, как *курчи-баши*, который следит за исправным состоянием свинца, пороха, как сырого, так и готового; ему вверены [также] управление и функции *мираба* на некоторых каналах. *Уйдачи* по совету *накиба* следит за разделением во время войны нукеров ⁵ и войска по категориям, а также за исправностью службы при дворе и пр. *Каравул-биги* вместе с *каравулами* и сторожами охраняет и оберегает дороги так, чтобы какой-нибудь грабитель или лазутчик не проник в страну или в войско. Заведующий складом (*михтар-и тушак-хана*) (л. 95а) на деньги, получаемые от казенных угодий, приготавливает обмундирование и жалованье, потребные для военных.

Есть еще четыре должности, [носители] которых выполняют такого рода обязанности. Например, *шагавул* ведает приемом послов и других. *Тупчи-баши* высокого двора (*дарбар-и 'али*) охраняет высокий двор. *Мирахур-баши* заведует кормом, сеном и люцерной для государевых лошадей. *Шихна*, которого называют *миршабом*, ведает охраной предместий *вилаята* в позднее время.

Есть еще такие четыре должности, которые ниже упомянутых, как держатель плети (*чапукчи*), казначей (*хазаначи*), курьер (?) (*рисала-чи*) и *тпкнчи* ⁶.

Четыре должности, необходимые при войсковых [сборах], таковы: стоящий в арьергарде (*чандавул*), дозорный (*каравул*), проводник (*йулчи*) и разведчик (*джасус*).

Есть еще четыре должности, например: латник (*джибачи*), носитель колчанов (*садак-курчи*), носитель меча (*клич-курчи*) и ведающий обувью (*муза-бардар*). Обязанности каждого из упомянутых ясны и известны.

Существуют четыре должности, которые доверяются (л. 95б) достойным лицам; таковы *юзбаши* высокого двора, *амлакдар*, [а также] подносящий розовую воду и увеселитель (*муфаррих*). *Названы еще четыре должности: пятидесятник (*панджах-баши*) высокого двора, *арбаб*, *амин-и аб* и *мираб* некоторых каналов ⁷.

Есть еще четыре должности, стоящие ниже упомянутых, такие, как подносящий рукомойник (*афтабачи*), подающий полотенце, носящий сосуд с водой и носящий посуду.

⁴ Выше в трактате (л. 93а) перечисляются четыре должностных лица: малый *инак*, великий *михтар*, *диван-и саркар* и *дастарханчи*, которым иногда разрешалось выезжать из дворца верхом.

⁵ Иррегулярные войска.

⁶ Возможно, искаженное *тупангчи* — «стрелок».

⁷ Написано на полях.

*Существуют еще такие четыре должности: повязывающий чалму (*дастар-банд*), прикрепляющий украшение к чалме (*джига-банд*), приготавливающий табак для курения (*тамаку-саз*) и подносящий огонь, когда на то последует воля государя⁸.

Есть четыре должности, которые стоят выше упомянутых. Например, знаменосец (*туг-биги*), держащий зонтик над головою начальника (*шукурчи*), копьеносец (*найза-бардар*) и *куш-биги-йи джилау*⁹.

Другие четыре должности таковы: *кир-йарак*¹⁰, заведующий платьем (*бухча-бардар*), заведующие припасами (*анбар-дар*) и фруктами (*мива-дар*). Что касается *кир-йарака*, то он занимается закупкой необходимого для двора имущества.

Есть еще такие четыре должности, как надевающий седло (*зин-бар-дар*), носящий трон (*ауранг-бардар*), держащий поводья (*джилау-дар*) и выезжающий лошадей (*ра'из*).

Существуют еще четыре должности: проповедник (*ва'из*), малый *кукалташ*, *йасавул-махрам*¹¹ и ночной страж (*тун-катар*); обязанности каждого из них известны, поэтому их описание не приводится.

А еще имеются такие четыре должности, как *чухра-акаси*¹², *йасавул*, глашатай (*джарчи*) и *буйун-аталик*¹³. *Однако должности *йасавул-баши*, *джарчи-баши*, *даха-баши* и *насакчи-баши*¹⁴ обычно бывают у шиитов; а потому сунниты этих названий не употребляют¹⁵.

Есть еще четыре должности, а именно: *букавул*¹⁶ (л. 96а), *чухра-баши*, заведующий кладовой (*михтар-и рикаб-хана*) и подносящий блюда (*табак-чура*). Однако в наше время *михтар-и рикаб-хана* стал называться *шарбат-даром*.

Имеются еще такие четыре должности, как главный ювелир (*зар-гар-баши*), главный портной (*дарзи-баши*), глава строителей (*ми'мар-баши*) и глава столяров (*наджжар-баши*).

Есть еще такие четыре должности: *фарраш*^{17-баши}, факельщик (*маш'алчи*), главный *даруга* и главный скороход (*шатир-баши*).

Имеются еще четыре должности, стоящие ниже упомянутых, например, *фарраш*, землекоп (*бил-дар*), носящий *равийа*¹⁸ и повар (*таб-бах*).

Есть еще четыре служителя: тюремщик (*зинданбан*); *джилбан*, охраняющий людей от воров, разбойников на дорогах, мятежников и прочих; палач (*джаллад*) и надзиратель за пленными (*бандибан*).

У низших нукеров есть четыре степени, причем название чина с ними не связано, например: *махрам*, *йасавул*, *кара-аламан* и *каравул*. Конец приложения».

*⁸ Написано на полях.

⁹ Термин нам не известен.

¹⁰ Искаженное *кирак-йарак*, т. е. «нужный, годный».

¹¹ *Йасавулами* назывались низшие чины при дворе, докладывавшие правителю о просителях и подносившие их дары (В. В. Бартольд, Соч., т. II, ч. 2, стр. 396). *Махрам* — доверенный слуга, допускавшийся во внутренние покои.

¹² О термине *чухра* см. Р. Г. Мукминова, *Некоторые данные о термине «чухра» (по среднеазиатским источникам XVI в.)*. — «Труды АН ТаджССР», т. СХХ, Душанбе, 1960, стр. 139—145.

¹³ Термин нам не известен.

¹⁴ Чиновник, распоряжавшийся порядком наказания.

*¹⁵ Написано на полях.

¹⁶ Распорядитель ханской кухни.

¹⁷ *Фарраш* — слуга, расстилавший ковры, подметавший двор и т. д.

¹⁸ Большая кожаная бутылка для воды.

اینست که در این کتاب بیان دارد از ایندو
 بدینا منصب علمای که از ایندو ای منصب حکام چهارده
 حکام آن منصبه است که از ایندو ای منصب حکام چهارده
 قاضی القضاة و عاقله آنست که منصب فاضل از قاضی
 است دیگر قاضی القضاة است که منصب فاضل از قاضی
 است که بری که مثل قاضی که فوق است از کبری و فوق
 می باشد و فوق قاضی که منصب فاضل از قاضی
 است که بری که مثل قاضی که منصب فاضل از قاضی
 لقب کرده اند که بفتوی فوق استعمال دارند و دیگر مفتی
 است که بفتوی که بفتوی که بفتوی که بفتوی که بفتوی
 وقت اشکر گشتی باب ایراد لایت و فتی من له الولاة بلکه
 نزد رفتن قاضی که بفتوی که بفتوی که بفتوی که بفتوی
 که کور از غیر اجازت من له الولاة مغرول است که الولاة

و سوم حضرت صاحب الزمان علیه السلام را از موقوفه نیکوکاران و
 مددگاران و غیره سادات را از موقوفه نیکوکاران و
 جاری سازند و چهارم منصب رئیس است اگر چه می که در
 وقت شهادت ایشان است بهانه که اکثر اوقات خوشتر را
 صرف تعلیم طلبه سازند و چهارم محل دیگر است که مخصوص بیاد
 کرده اند حضرت علی الهادی علیه السلام و اینها الایام یکم
 نسبت به آنکه حکومت جو سار از درون و بیرون موقوف
 جناب است که با غیر حکومت نیز نمیشوند و از درون و بیرون
 دوم تقی است که درستی و زینت و ترتیب کرد و وقت
 کتوف و مرور و تجاربه از مقدمه و خلفه و اریس و پیر
 و از قلب کس که با خبر شده مناب مقام را بغیر مناب
 میکند از دیوم و در آن کلان است که صاحب سادات را در
 لشکر موافق شرع شریف بجای می آرند و چهارم محل فضیلت
 چند نفر

احب بپروان سكر و مد كورات ابو ح من اول الامم
 سويه و متعلق بكونه مخصوص نقشه ي است
 انچه از مفرار فاضل الانوار تقويفي بآن فته و صاع عمل
 ديكر است كه مخصوص منقضي دوش منقضي است بلكه بركه م
 عالمان و ابدات و اور بكيه و غير ما مناسبت ميرال الوفا
 منسوب ميگردانند مثل مير اسد و قضي و قهر و قهر و
 اما قضي اگر عالم ياسيه باشند حساب بپروان شده بخارا
 شريف و خارج سكر موقوف است و مير اسد نيز اگر عالم
 ياسيه باشند حساب سدادان درون ريف بخارا نيز
 تا بكم فرستكي را بكم كفات آن كند البته شريف است
 را تصددي محاسبه اوقاف كه دخل دار درون ريف
 بخارا نيز بكم فرستكي گردانده شده اما صده در را
 مقصدي محاسبه بپروان اوقاف بپروان و از مد كورات

کردانیده شده است اما عمل اهل علم که بوقوف علیه کل
 می باشد کلا نال این قوم نیز صادم را شده و یوان کلا
 که اصل دفاتر عالی است از تخریض و سبک و غیره بدارم
 مشرف است که مقصدی نوشتن انعام و حال
 است از جیب و چوشتی و سایر التفاح است
 سیوم دفتر دار است که صد دفتر کلا را از محمود
 انبات و غیره بدارم و صادم دوا و طبایع
 است که از اضر و او بوظیفه را از حواله بدار
 و تیر ما هر دو است و از اذغال و او و او
 فرمایش سرکار عالی انجام بیده و نیز صادم کل
 دیگر است که یک است مشرف است که مقصدی نوشتن
 عنایت نامه و دعا و سلام و خواستن بفرموده است
 غیر بدارم و دوم آن را بدار و او بدار و غیره
 و از این

از برای خواه و
 سید جمال خوار

بنوعه البجایات اگر خوانند تفاقا روی دهد و مانند آنها
 را بسته مرکز دستبوم دیوان بخانه است که از آنکه
 امور و کجایم و حال و دشت کرد از نوکرش و دفتر کردن
 و جعل اذن و غیره انامر نوسه چهارم دیوان نویسیست
 که حاکم دفتر دار و دیوان طنبانیه آوارجه را درستی
 کرده بودند دیوان توجیه میاید که توجیه از درست
 سازد و چنانکه رفتار آوارجه و توجیه را در سابق بقعه
 شده بود و چهار محل خود در حکمت که یک آن کتاب در
 رسایکه که علما و فضلا و شعرا بمن له الولايت و هم که
 قابض این کورت آو مرانه به مرت کتابها کتابخانه
 دوم بخشی است که مقصدی جمع و فوج کتاب است
 عمارت و مالیات یافته میر کار عالم استیونم آن لسانه
 ستر که از نویسند قبول و سپردار و بلی و نهی

بعد از مسجود گردید و در آنجا

و زینها و چند قهوا و کره بنده و کله مارم و طبل و طبل کوب
 و مغلائی و یکچیم و اورنگ و ریش و شمشیر زرینا و بوش
 سایر اسبابها و غیره که در این دیوان تو شکلی که در
 اینجا سر که داخل خواستگار کرد در از پوشاک و
 و غیره و چهار محل در درازن که در این که مثل
 مشرف خود و دو بیکر نوس و دیوان محرم و دیوان دل
 از یکی و موضوع بیان کرده شد بخیر و نیکو و در این
 دیوان هر کار و عمارت و اعیان و اقامه نوبس و عمارت
 چهار محل دیگر است که عمده امر می باشد در حضور شاه
 جای معین و برای جلوس دارند تا از آنها آتالی است
 که ترک آتالی میگویند که پدری گردان است از روی شفق
 پس میگوید که آتالی پس از ولایت چنان شفق و تند که مثل
 شفق پدر در همه ملکه زاده و تا که بسیار عمارت
 کرمان

و در این دیوان
 و در این دیوان
 و در این دیوان

و در این دیوان
 و در این دیوان
 و در این دیوان

مرباید که باشد ضبط در بای کار ای شهر فخر خفته فخر کمال
بطریق شود و بعد از آن از غنای نونا او و هزار و صد
صالحه نه ساخته و میسکلات و نونا کارا و شد و
صد اول فخر کمال مخصوص با نالی بد کورست به مهر و کور
و هزار و صد که میسر است بیاید در او و در کار از غنای بیاید
بهو شسته و او به و پس ضبط به نالی نوقه نیم میسر میسر
از یک حقه یک کت نالی کورک شامه از محادی کرینه در وقت
و خوراک یاد و در وقت یک رواق آ که را بنده فخر
از از غنای فخر که میسر میسر میسر میسر میسر میسر میسر
نوبت در وقت یکت میسر میسر میسر میسر میسر میسر میسر
رواق آ که میسر میسر میسر میسر میسر میسر میسر میسر
طیاب از غنای فخر که میسر میسر میسر میسر میسر میسر میسر
نهاره پایی که میسر میسر میسر میسر میسر میسر میسر میسر

مع نور بگفتند و چار کار و غیره حصه به هندی و یک روای
 و ربع یک و او اب بتومان فرکام و تومان برآورد به
 که نلته احساس بخود ران و کلام و خصلت امیر مادی
 تقسیم کرده رند و یک و اقی بتومان سلطان با و به
 پیر حصه به هندی که پنج مد که تقسیم کرده رند و یک و اقی
 ابو بتومان خوار و دو حصه به هندی و دو روای با
 را بتومان کات و خف و حصه به هندی پنج مد که یک
 حسان الکاماته کمر دو نلته احساس خفوی بر دو یک
 و یک و او اب و یک یک روای ابو را بتومان کات
 و محکم حصه به هندی و داخل بیسمان به کور کلام زهر
 که از اعین کامها موافق از خمر زرع و حصه به
 کرده رند و یک و اقی ابو و دو شهر مکه و ابا
 خوار و زاکم در هر حصه داخل و دو شهر مکه و ابا

محمد خان

ختمه انان يك دان تو مار فراد بر صده سده ابرم
 و بعد از ان بار ده رواي اب بقدر كه از سده
 گذشته ميشود هر يك از سده هاي را ي و تفيضا
 يك دان و ربع يك دان اب را بتومان محسب ميشود
 و ختمه انان يك رواي اب به نهمزاره قلعي و دو
 عازي ابا و ثنا كه به نهم و اثناد رسد به نهم و دو
 رواي و نيك دان و اب يك بتومان خمر ابا و تومان
 به نهم هفت رواي اب بعد از ان سده هزاره
 سده ارباع يك دان يك هزاره سده اسلام و يك سده
 به نهم و يك رواي و ربع يك دان و اب يك
 و كور كلان حصه به نهم كه اثنان تقسيم كردند
 انهم كلام باقر مرانه پنج رواي كه يك رواي
 بل جانده ابر و تقسيم مرابه اس بقدر كه كوره كجده

در بار ده رواي به نهم

قواکول این طرفه دست نعل محال و حکام و حیدان
 سایق و اندراج یافته برد فاسر جو آفس کس کام
 بنابر عادت از حواریت مزروعات روختی اباد و ده
 مندرین شده و رعایا راه نهور و جلا صهار کرده
 درین صورت اکثر اعیان پس باین تغییر یافته مقصد یابی
 اور با وجود مهالت بنیان نهاد پیش گرفته و
 گفته بود و آوردن اندکس از شصت مسلم مراد
 استعمات احکام نامه و چون گفته که سه هزار مسلم نزد
 اشترمال یا مردی بعضی از حکام و حواریت صاحب شده
 بمیران لایق توبه و انانیتش بگردید و نظر
 ترجیح یازید رعایت و شجوه دار و سولای
 بردیکر با شجاعت منشأ رسته کاری و سر فزایدی
 و آخرت است ظلم آماده گرفتاری دارین است خصوصاً
 لایق

یوم الجوار اندیشه را بایم بدار و طینت عاقل نظر است که
 خواجه بگویند و غنیمت به نفع هر یک حاصل کرده است که
 معطای شکر رفع زمانه نه از حصه چهل تا نیم دارد و در این
 سایر فواید است که در کلام و اعمال ضابطه اینها را
 و با سعادتمندان و خلیفه طرق متر و در این کمال
 استعدادهای هر دو علمای و حکیمان و سعادتمندان و اینها که نظام ملک داری بوی فواید
 و لطف و جاکر که مانده در فایز بقیقه او است بقدر و کثرت
 را بجهت تو شکایت و غله ولایت با ملک دار بگویند فقط
 حاکم دیوان کلان و دفتر دار و دیوان طمانه کمال میبازد
 میرا بد فراکول بیکل معوض به توان گشت سیوم بر و انچه
 که یارقی من له الولايت بانرا اولی الامر حضرت یافته به
 موافق فرمانش عالمی رسانده و در حکومت جمیع امور
 بهر و انچه گفته شده است چهارم دادخواست که عرض

ولسته
 بادیه نسو
 ولسق مرو جان سوفا
 مصر و قوس

مطلقاً از این ایالت مرسانه و جواب از این ایالت
 حاصل کرده بظلمت آن مکرور و اصل مکرور آنکه با خود
 را بعد از این اجازت من در ایالت مرسانه حاضر کرده است
 مرام بیجا را می پازد و نیز صانع بزرگ را قبول
 نمیدارد و میگوید که از آن کوکلتاش است که تنه خود را
 از ایالت زد و دست دشمن فکر و تردید انداخته و درستی
 با این است که کوکلتاش بگوید که خود را از آن خود
 را بجان پادشاه وقت توام دانسته فارغ نباشند و
 قوش بی کلان است که جماع صیاد و ادوات صید مثل
 قوشها، صیادان و کلماتی تازی و غیره در تحت تصرف
 آن است و سیوم عنای کلان است که عمل پادشاه را
 که شامل سایر امرا و ارباب گردیده که مجال صحبت
 نمیدهند یا در میرسانه چهارم خواهد کلان است که
 کلان و سایر

کلان اجهای سوار است در بطن حرم سلطان و پسین
 تا گولان و بعد سوار حرم سلطان و غیره از ضرور این
 بان است اما جای استادان این چهار یوبی پس له الویات
 پس که او روی شستی شود و جای معص دارند اما این مکه
 نه کمر شده سوار جماعه اهل قلم بلکه از اهل علم دول
 کلان فقط از دربار عالیه سواره می در این و چهار
 محفل و یک است که انداخته مقول الحاقان هستند و از در
 عالیه که با بامر پس له الویات سواره می در این مقام این
 چهار بعد از که طعنه و فروش یک و عنای یک فروتر
 ایستند که از انداختن خود دست دوم این معرکه
 سوم آن دو سوار که است چهارم آن دستار جواری
 خدمت عنای خود و پاسبان صند و فی که هر طایفه
 در این خدمت معرکه کلان است انضاد و رکوة و

و اول کلان سوار

و نیز اگر از جای عرفیه و عمارت
 ای که با خبر آن آورده است و یک
 اول این مکتوب است خدمت
 سه عنای کلان و نام
 کشته در سلطان کلان
 گفته به هر که عرفت و وضع شود
 محمد حسن

از ربع عشر و نصف عشر و میان و عشر و میان و نقطه
 از اموال و نفوذ و موثر و غلات و مایه که کرده و نصف
 موافق و مایشن عشر و نصف ح که الولات رسانده است
 و موان سر کار است که از خبر سر کار و عا ارا و ایا
 و دو کاکس که نیز غلق کا صیه شریفه دارد که همه کرده
 و فخر و ری^{۱۲} صرف لاوم شامنه را چیلالام بجای بیارده و نه
 خواجات صند و خانه و غیره را رسا زد و
 مقصده که انیدن و سار فوآن شایر و گوشت چخته قلی
 کردن از برای شاد و نمودن و سرالام و سرالام و سرالام
 یکی صده بیارزد و چهارم و دیگر است که کاما پادشاه
 اجازت بنشینان و نابو صحت و شایر شایر است که پادشاه
 مثل تو بگوشی کلان که مقصده ی تو بگوشی و گوشت و نصف
 عمارات است و بگوشی کلان که مقصده ی درستی و صحت خانه
 از

پست نه تنها پست و اهل طرف و ملا طرف و ملا طرف
 و بدو تنی باشند و بطریق انبیا از خواجه طبعی در خدمت
 باشند و در این میان یکی بنحیف از آن خدمت و در
 خود چنان بجای ملازمان هر دو اهل پست مثل نفس
 و خصایر در دهره آقا سر و نیز چنان معلوم در آن که در
 جلوفان می باشند و صما محل دیگر نیست که ماذون بر آن
 سواره از در بارعالی شده اند لکن در حضور من و اهل
 اذن نیستند و شافقه اند مثل آنکه آقا باشد که با پیدان
 در بارعالی می آید که حضرت سرالاولایت در آنجا باشند
 باقیم حکومت توان سال که می آید به آنجا و من خفایا
 که سر آمد جماع خفایا شده حکومت و در این میان
 را تصدیق شده و مثل توفیق به که به ترتیب اند و در میان
 داشته و بسیار از اشراف و دروغ و غیر آن را می آید
 انداخته و مخفی کرده اند که بحسب آن صاحب آن
 و اما این کس خدمت
 هم کورم

و نیز حکومت تو راں خو قازد و میرا به از این پیر میرد
 و ششم اخور کلان که در جلو پاوتاه ایستاد و از پشت کرده
 و جب خیز شده بر وانه دار می باشد حکومت و میر بد
 تو راں کام از مسلم را مفوض بان کرده شد است و
 صار عمل و کمر بست که خط در بار میاده می ده ایستد
 قریب بان چهار کس که خاق خود را بر میانه می بسته شد و
 که درستی میر و دار و از خام و بخت انار به پار و حکومت
 و میرا به بعضی انار را مفوض بان کرده شد بهیشتن
 اوید چو مقصدی صنف بصفحه اگران نور که و
 در وقت حجاب به بشورت نقیب و درستی در بار از
 و غیر از این بار زد و مثل و اول می که به قراولان و
 با سبب و دید به راه با برده میا زنگه غارت کرد و
 جاسوس در دلایت و یا بشکران نیاید و سن متعکک

که خطا

بسم الله الرحمن الرحيم
 بعثته ان مناجيات مثل نور نمر در بارگاه و اسرار
 و غالب كل و مقول و صا رحل دیگر است نمر
 فرو تر از مکررات است مثل قناری در روی بایک بردار
 و گویا بردار و گشت بردار و صا رحل دیگر است
 فاتی از مکررات است مثل طرخ بیک و شکور و وزیر
 و خوش بیک جلو و صا رحل دیگر است مثل مکررات
 و بوی بردار و انبار دار و میوه دار کس کار بردار
 منطقه مخصوص سرکاری ایستاد و صا رحل دیگر
 است مثل زین بردار و آورنگ بردار و جلو دار و در
 و صا رحل دیگر است مثل و احط و کوه کلاش خرد و ساق
 محرم و به خط تو نقطه هر که ام را خدمت من است بنابر
 و کرده نشد و صا رحل دیگر است مثل صره نقاشی
 و د و حار و دیوین فاتی و صا رحل دیگر است
 ان شاء الله
 و در روزی و روزی و روزی
 ان شاء الله
 ان شاء الله

علم حق و خودی است که طالب آن محض و شافع [ ]
 علیه قلم خیر کرده است نه پندار و بقوه و عقد صحت است
 ايجاد و خیرات مأخوذ از این پندار نیست پس طریقه که آرد
 احاد که از کلمات است بنیاد است اصحاب است از حق و
 و بنصر و وسطا و دریاف و خیرات که از ده تا
 بود و با بعضی است از سوره و الامم انکشت
 را خضر نام است دوم آن بنصر است علی بن ابی طالب
 و مات و الوف مأخوذ از این بدست جب می باشند با طریقه
 وضع مات خضر و بنصر و وسطا به سیری است
 در وضع الوف که از یک هزار تا نه هزار است بسیار و بسیار
 به سیری است باید دانست که واحد موضوع است
 برای خضر مان نی که وضع کرده شود خضر را در کف
 و نشان را با رکف که وضع کرده شود خضر و خضر را

در

از این حق و از کلمات
 از این حق و از کلمات
 که از کلمات
 نه هزار است

در کف از برای امانده و نطقه همراه که وضع کنند در کف
 خضر بنصر و وسط را اما در عقد بنده در کف همراه
 که سه پشت قریب پنج پشت است و از برای ابر بر رفیع
 خضر کند و از برای خضر رفیع بنصر سازد و نیز و نیز
 در رفیع وسط و عقد بنصر حلقه سازد و از
 برای سینه وضع خضر در کف بطریقه سازد که
 ابعده از اصل پشت باشد تا که آلتان بنار و بوجه
 در حال متوجه کنند است اس اس اس اس اس اس
 بنده و بت و از برای ثمانیه وضع بنصر در کف نیز
 بطریق کور سازد تا که آلتان بنار و بت و از
 تسعه وضع وسط در کف نیز بعنوان کور سازد
 پس نام شد احوار نقشا اصابع و از برای شش و وضع
 کنند فخر ریس انگشت سبابه را بر مفصل اول انگشت

Л. 97a

۱۱۱۱ ع ۱۱۱۱ ع ۱۱۱۱ ع ۱۱۱۱ ع ۱۱۱۱ ع ۱۱۱۱ ع ۱۱۱۱ ع ۱۱۱۱ ع ۱۱۱۱ ع ۱۱۱۱ ع
 این شکل بر این اربعه درج کرده درستی اند از بدیهه هر روز در ابعده صادره روز
 بر این سوره اربعه درج کرده درستی اند از بدیهه هر روز در ابعده صادره روز
 خود و نام او خود و نام
 محبوب و نام مادر وی
 ۱۲۵
 این اصول در سبایه و سبایه در حال استصفاست در سبایه
 مذکور و در این لایحه نیست مدعی هر دو سطر و از برای
 باید که وضع سازد در این سبایه در سبایه و
 از برای این اربعه وضع میکند ایام مذکور از برای هر فصل
 سبایه و از برای این اربعه وضع میسازد ایام مذکور از برای
 ایام مذکور از برای این اربعه وضع میسازد ایام مذکور از برای
 سبایه و وضع کند ایام مذکور از برای این اربعه وضع میسازد
 و از برای این اربعه وضع میسازد ایام مذکور از برای
 بر فصل مذکور از برای این اربعه وضع میسازد ایام مذکور از برای
 سبایه و مذکور از برای این اربعه وضع میسازد ایام مذکور از برای
 برای این اربعه وضع میسازد ایام مذکور از برای
 نام از ایام مذکور و اگر قصد کرده شود از برای این اربعه وضع میسازد

باید

